

POSTANOWIENIE

Dnia 14 listopada 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Poznaniu Wydział I Cywilny

w składzie następującym:

Przewodniczący: SSA Jan Futro (spr.)

po rozpoznaniu dnia 14 listopada 2013 r. na posiedzeniu niejawnym

1. sprawy z powództwa E. M. i R. M.

przeciwko (...) Sp. z o.o. z siedzibą w P.

o zapłatę

2. sprawy z powództwa E. M. i R. M.

przeciwko (...) Sp. z o.o. z siedzibą w P.

o zapłatę

na skutek zażalenia powodów

na postanowienie Sądu Okręgowego w Poznaniu z dnia 30 września 2013 r.

sygn. akt I C 2393/13

1. zmienia zaskarżone postanowienie w punkcie I oraz II i zwalnia każdego z powodów od kosztów sądowych w części tj. od opłat od pozwu w 1/2 części;

2. oddala zażalenie w pozostałej części.

Jan Futro

UZASADNIENIE

Zaskarżonym postanowieniem Sąd Okręgowy oddalił wniosek powodów o zwolnienie ich od kosztów sądowych.

W uzasadnieniu wskazał, że powód E. (w uzasadnieniu błędnie: E.) M. ma 57 lat. Z wykształcenia jest ślusarzem. Od 1995 r., z powodu wystąpienia choroby neurologicznej, nie pracuje i utrzymuje się renty w wysokości 581 miesięcznie. Do dnia 31 sierpnia 2014 r. jest częściowo niezdolny do pracy. Prowadzi gospodarstwo domowe wraz z żoną G. M.. Małżonkowie zamieszkują we wspólnym domu o powierzchni 81 m². Utrzymują się z renty powoda i wynagrodzenia za pracę, które uzyskuje G. M., a które wynosi ok. 2 700 zł miesięcznie. Ich koszty utrzymania wynoszą ok. 1 100 złotych miesięcznie.

Powód E. M. jest spadkobiercą po zmarłym ojcu J. M.. Jego udział w spadku wynosi 1/2 części. W skład tego spadku wchodzi nieruchomość o pow. 0,3092 ha położona w C., będąca przedmiotem niniejszego postępowania. Nie posiada żadnych innych nieruchomości, jak również cennych ruchomości, poza samochodem V. (...), rok produkcji 2002, o wartości ok 7 000 zł.

Powód R. M. ma wykształcenie zawodowe, w kierunku elektromonter. Od około 6 lat pracuje jako operator maszyn przemysłowych. Z tego tytułu uzyskuje miesięczny dochód na poziomie ok. 1 450 zł. Zamieszkuje wraz z konkubina B. F. i córką D. M.. B. F. ma 57 lat, nie pracuje i nie uzyskuje żadnego dochodu. Córka D. ma 20 lat i uczy się w dwuletniej szkole policealnej. Powód jest właścicielem nieruchomości o powierzchni 1 030 m² zabudowanej budynkiem gospodarczym zaadaptowanym na cele mieszkaniowe. Ponadto wraz z bratem E. M. jest spadkobiercą ojca J. M..

Powód jest również właścicielem samochodu osobowego marki V. (...), rok produkcji 1996, o wartości ok. 1 500 zł.

Mając te fakty na względzie Sąd Okręgowy wskazał, że powód E. M. wraz z żoną G. utrzymuje się z łącznej kwoty ok. 3 300 złotych miesięcznie. Tym samym na każdego z małżonków przypada ponad 1 600 zł, a zatem kwota znacznie wyższa niż minimalne wynagrodzenie za pracę netto. Zauważyć również należy, że koszty utrzymania małżonków są znacznie niższe aniżeli ich dochody. W szczególności, po odliczeniu wydatków, małżonkom pozostaje do dyspozycji kwota ok. 2 000 złotych miesięcznie.

Zgodnie z utartym poglądem orzecznictwa, strona, która zamierza wytoczyć proces powinna zawczasu czynić oszczędności na poczet przyszłych kosztów postępowania. Wniosek o zawezwanie do próby ugodowej został złożony przez powodów już w październiku 2012 r., a zatem co najmniej do tamtego momentu E. M. powinien był liczyć się koniecznością wniesienia powództwa i poniesienia związanych z tym kosztów. Nawet niewielkie kwoty odkładane co miesiąc pozwoliłyby zgromadzić mu chociaż część kwoty koniecznej do poniesienia opłaty od pozwu.

Odnosząc się do sytuacji powoda R. M. Sąd stwierdził, że tak on sam, jak i jego konkubina, nie wykorzystują w pełni swoich możliwości zarobkowych. Powód R. M. jest osobą zdrową, zdolną do pracy. Posiada wykształcenie, które pozwala mu na znalezienie lepiej płatnej pracy. Jego konkubina, B. F., mimo podobnego wieku nie podejmuje żadnych, nawet prostych prac. Nie wykazała również, by była zarejestrowana jako bezrobotna lub by samodzielnie poszukiwała pracy.

Na postanowienie to zażalenie wnieśli powodowie, zarzucając mu błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych na podstawie orzeczenia, mający istotny wpływ na treść podjętego rozstrzygnięcia, polegający na niezasadnym przyjęciu, że każdy z powodów jest w stanie w całości ponieść koszty sądowe w niniejszej sprawie, w szczególności uiścić opłatę od pozwu, podczas gdy z zebranego materiału dowodowego dotyczącego sytuacji majątkowej i rodzinnej powodów wynika, że możliwości takiej nie mają, a nadto nie mieli oni możliwości poczynienia oszczędności celem uiszczenia opłaty od pozwu - bez uszczerbku utrzymania siebie i swoich rodzin.

W konsekwencji wnieśli o zmianę zaskarżonego postanowienia i uwzględnienie wniosków powodów w całości ewentualnie o zmianę zaskarżonego orzeczenia i zwolnienie każdego z powodów od kosztów sądowych w części, tj. w zakresie opłaty od pozwu ponad kwotę 500 zł.

W ocenie załącznych Sąd w sposób niedostateczny przeanalizował możliwości finansowe powodów, co powoduje, że podjęte przez Sąd rozstrzygnięcie jest wadliwe i jako takie nie może się ostać.

W odniesieniu do sytuacji majątkowej E. M. Sąd błędnie ustalił, że całość kosztów utrzymania powoda i jego żony G. M. zamyka się w kwocie 1 100 zł. Ze złożonego do akt sprawy oświadczenia o stanie rodzinnym, majątku, dochodach i źródłach utrzymania wynika, że kwota 1 100 zł dotyczy rachunków, opału i kosztów leczenia małżonków. W kosztach tych nie uwzględniono kosztów żywienia czy kosztów utrzymania budynku mieszkalnego i samochodu. Sąd winien w tym zakresie przyjąć, że powodowie ponoszą koszty te w przeciętnej wysokości. Ponadto dokonując oceny jego sytuacji majątkowej Sąd nie wziął pod uwagę tego, że wraz z żoną spłacają kredyt. Istotną okolicznością jest to, że z załączonej historii rachunku wynika, że na koncie prowadzonym na nazwisko G. M. od wielu miesięcy widnieje saldo ujemne. Na dzień 9 września 2013 r. saldo to wynosiło - 6 726,96 zł. Z analizy zapisów na tym rachunku ponad wszelką wątpliwość wynika, że całość otrzymywanego przez G. M. wynagrodzenia jest na bieżąco wydatkowana. To samo dotyczy renty z tytułu niezdolności do pracy otrzymywanej przez powoda.

Wbrew też twierdzeniom Sądu kwota 1 600 zł nie jest kwotą znacznie wyższą niż minimalne wynagrodzenie za pracę.

Odnosząc się z kolei do sytuacji majątkowej R. M., zarzucono, że ustalenia Sądu w zakresie, w jakim twierdzi on, iż powód ma możliwość podjęcia dodatkowego zatrudnienia są całkowicie dowolne. Powód wykonuje pracę zgodną z posiadanym poziomem wykształcenia i z całą pewnością gdyby miał możliwość jej kontynuowania u pracodawcy oferującego wyższe wynagrodzenie, to pracą taką by podjął. Dzisiejszy rynek pracy nie pozwala jednakże na swobodną zmianę pracy. Z doświadczenia życiowego i analizy ofert znajdujących się na rynku pracy wynika, że nawet praca w zawodzie elektromontera nie pozwoliłaby mu na osiągnięcie wynagrodzenia wyższego niż wynagrodzenie minimalne, a zatem na poziomie tym samym, co obecnie otrzymywane. Istotnym jest także, że wiek, w jakim znajduje się powód, praktycznie uniemożliwia mu realne znalezienie nowej pracy - pomimo, iż powód jest osobą zdolną do pracy.

Przy ocenie sytuacji majątkowej powoda Sąd w ogóle nie wziął pod uwagę, że na utrzymaniu R. M. znajduje się córka D., która studiuje. Powód ponosi koszty związane z jej utrzymaniem i edukacją.

Dla sytuacji majątkowej powoda nie może mieć decydującego znaczenia to, że osoba, z którą pozostaje on w faktycznym wspólnym pożyciu nie wykonuje pracy zarobkowej. Znalezienie pracy dla osoby w wieku B. F. jest praktycznie niemożliwe. Zwrócić należy nadto uwagę, że roszczenie objęte pozwem dotyczy tylko wyłącznie ewentualnego przysporzenia na rzecz powoda, a nie jego konkubiny.

Powodowie w ogóle nie mają możliwości czynienia oszczędności - wobec osiągniętych dochodów - tytułem prowadzenia procesu.

Instytucja zwolnienia od kosztów sądowych służy temu, by nie zamykać obywatelom dostępu do sądu. Pomoc Państwa w postaci przyznania stronom możliwości ubiegania się o zwolnienie od obowiązku wynikającego z art. 2 ust. 2 u.k.s.s.c. jest wyrazem gwarancji praw obywatelskich wynikających z art. 45 Konstytucji RP.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje.

Zażalenie okazało się zasadne tylko w części.

W sprawach niniejszych każdy z powodów winien wnieść opłatę od pozwu w wysokości przekraczającej 5 300 zł.

Zgodnie z art. 102 ust. 1 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (tj. Dz. U. z 2010 r. nr 90 poz.594 ze zm.) może się domagać osoba fizyczna, która złożyła oświadczenie, że nie jest w stanie ich ponieść bez uszczerbku utrzymania koniecznego dla siebie i rodziny.

Wprowadzenie w oparciu o delegację ustawową sformalizowanego wzoru oświadczenia o stanie majątkowym, rodzinnym, dochodach i źródłach utrzymania osoby ubiegającej się o zwolnienie od kosztów sądowych, z odpowiednimi rubrykami do wypełnienia, miało na celu m.in. zebranie informacji na tyle szczegółowych, aby ich zestaw ułatwiał rozpoznanie wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych. Szczegółowe wypełnienie oświadczenia zgodnie z wzorem stanowi wynikającą z powyższego założenia wystarczającą podstawę do podjęcia przez sąd decyzji (pozytywnej bądź negatywnej) w przedmiocie zwolnienia od kosztów sądowych.

Sąd przed rozstrzygnięciem wniosku strony o zwolnienie od kosztów sądowych winien zbadać jej sytuację materialną, ale czyni to w oparciu o złożone oświadczenie i ewentualnie przedłożone dokumenty. W wyniku dokonanych ustaleń stwierdza, czy przedstawiony przez stronę materiał jest wystarczający do uwzględnienia jej wniosku.

Niewątpliwie bowiem wysokość opłat sądowych, oceniana w świetle okoliczności danej sprawy, w tym mając na uwadze zdolność skarżącego do uiszczenia opłat oraz etap postępowania, na którym owo ograniczenie zostało nałożone, stanowią czynniki, które są kluczowe dla oceny czy dana osoba miała dostęp do sądu, czy – z powodu wysokości należnej opłaty – ograniczona została istota jej prawa dostępu do sądu.

Aby nie narazić się na skuteczny zarzut ograniczenia takiego dostępu uzasadnienie sądu o odmowie zwolnienia od kosztów sądowych winno być szczegółowe, oparte o ustalone fakty wraz ze wskazaniem podstawy ich ustalenia.

Tego obowiązku Sąd I instancji nie dopełnił. Wbrew ustaleniom Sądu z oświadczenia powoda E. M. nie wynika by koszty utrzymania jego i żony wynosiły 1 100 zł miesięcznie. Słusznie wskazuje żalący, że kwota ta dotyczy jedynie kosztów opału i leczenia. (takie zresztą przykładowe wyliczenia wskazuje druk oświadczenia). Niewątpliwie koszty utrzymania zwiększają m.in. koszty wyżywienia, ubrania środków higieny i niezbędnych kosmetyków i energii elektrycznej czy telefonu. Powód zresztą z oświadczeniem złożył dokumenty potwierdzające m.in. niektóre z wskazanych wyżej kosztów utrzymania (k. 89 – 103).

Jak wynika także z oświadczenia G. M., które Sąd całkowicie pominął, zaciągnęła ona kredyt na remont mieszkania w wysokości 8 500 zł, który spłaca (k. 124). Twierdzenie to jednak pozostaje w sprzeczności z oświadczeniem powoda, że kredytów nie posiada (k.123). Z jej historii rachunku wynika natomiast, że przez okres 10 marca 2013 r. do 10 września 2013 r. saldo tego rachunku jest stale ujemne.

Niemniej jednak zauważyć należy, że powód w dniu 22 lutego 2013 r. otrzymał odszkodowanie z Gminy C. w wysokości 5 459,50 zł (k. 162) i w dniu 17 maja 2013 r. podjął większość tej kwoty tj. 4000 zł (k. 159, 173). Przeznaczenia tej kwoty powód nie wyjaśnił.

Odnosząc się do sytuacji R. M. stwierdzić trzeba, że ustalenia Sądu, że nie wykorzystuje on dostatecznie swoich możliwości zarobkowych nie są w żaden sposób uzasadnione. Wykazał on, że pracuje i zarobki jego wynoszą brutto ponad 2000 zł a netto przeciętnie ok. 1450 zł (k. 115). Zgodzić się też należy z żalącym, że fakt, iż konkubina powoda nie pracuje nie powinien mieć dla rozstrzygnięcia wniosku powoda istotnego znaczenia. Pominął Sąd też fakt, że na jego utrzymaniu pozostaje studiująca córka.

Także jednak i on w dniu 22 lutego 2013 r. otrzymał odszkodowanie w wysokości 5 459,50 zł i w dniu 12 marca 2013 r. podjął z posiadanego rachunku 8 300 zł. Następnie 15 maja 2013 r. podjął ze swojego rachunku 3 900 zł a 14 sierpnia 2013 r. 4 200 zł. (k. 184). Nawet jeżeli te ostatnie kwoty podejmował na utrzymanie rodziny w okresie do kolejnej wypłaty z rachunku, powód nie wyjaśnił, na jakie cele przeznaczył otrzymane odszkodowanie.

Powodowie są reprezentowani przez profesjonalnego pełnomocnika. Znając zapewne wysokość otrzymanych kwot, gdyż wynikały one z dokumentów przez niego przesłanych do Sądu i zarzucając, że powodowie nie mieli możliwości oszczędzenia niezbędnych na koszty postępowania kwot, winien on te kwestie pozostające w sprzeczności z jego zarzutami wyjaśnić.

Tego nie uczynił a więc nie zakwestionował skutecznie twierdzenia Sądu Okręgowego, że pozwani mogli poczynić oszczędności choćby na część kosztów sądowych.

Zasadnie też Sąd Okręgowy wskazał, że ubiegający się o pomoc Państwa winien w każdym wypadku poczynić oszczędności we własnych wydatkach, do granic zabezpieczenia koniecznych kosztów utrzymania siebie i rodziny. Dopiero gdyby poczynione w ten sposób oszczędności okazały się niewystarczające - może zwrócić się o pomoc Państwa (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 24 września 1984 r. II CZ 104/84 - LEX nr 8623). Pogląd ten w szczególności znajduje zastosowanie w przypadku strony decydującej się na wytoczenie powództwa. Musi się ona, bowiem liczyć nie tylko z kosztami sądowymi związanymi z wytoczeniem powództwa, ale także i możliwością powstania w toku procesu innych kosztów czy także z obowiązkiem – w przypadku przegrania procesu – zwrotu kosztów przeciwnikowi, od których nawet zwolnienie od kosztów sądowych nie uwalnia.

Oceniając jednak aktualną sytuację powodów, nie pozwalającą im z bieżących dochodów uiścić opłat sądowych a jednocześnie ustalając, że mogli oni poczynić oszczędności przynajmniej pokrywające połowę kosztów opłaty sądowej należało przyjąć, że zasadny jest ich wniosek o częściowe zwolnienie od kosztów sądowych tj. od opłaty do pozwu w połowie.

Wobec powyższego Sąd Apelacyjny na podstawie art. 101 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (tj. Dz. U. z 2010 r. nr 90 poz.594 ze zm.) oraz art. 386 § 1 k.p.c. orzekł jak w punkcie 1 postanowienia oddalając zażalenie w pozostałej części na podstawie art. 385 k.p.c. w zw. z art. 397 § 2 k.p.c..

Jan Futro